

przez jej Autora szeregu nieznanych dotąd zdarzeń, których recepcji sprzyja ujęcie chronologiczne. Poza tym A.P. Gryckiewicz dokonał interesującego podziału dziejów ziem ukraińskich, mającego miejsce w latach 1917–1921. Udało mu się wpisać poszczególne materie książki w roczne okresy rozwoju sytuacji politycznej i militarnej na Ukrainie. Autor odszedł dzięki temu od stosowanej przed 1991 r. periodyzacji opartej na tej stosowanej przez przedstawicieli nauki historii ze Związku Radzieckiego, a której podstawę stanowił rozwój ideologii walki klas i poglądów K. Marksa i F. Engelsa, na ewolucję państw. Książka ta powinna znaleźć się w bibliotece nie tylko badaczy dziejów Europy Wschodniej XX w., ale i wszystkich tych osób, które zainteresowane są historią najnowszą – nie tylko samej Ukrainy, ale też Polski, Rosji, Białorusi czy nawet Litwy. Niestety lektura ta nie doczekała się polskiego wydania, co niewątpliwie ogranicza jej dostępność dla polskiego czytelnika.

Książka jest solidnie wydana od strony technicznej. Ma twardą, lecz lekką okładkę; jej kartki są wykonane z bardzo cienkiego papieru, co wydatnie zmniejsza rozmiar pozycji. Ponadto jej kartki są ze sobą zszywane a nie klejone, dzięki czemu jest ona bardzo mocna i nadaje się do czytania np. w podróży, co jest jej dodatkową zaletą.

Mimo że *Борьба за Украину 1917–1921* nie była pisana z myślą o środowisku naukowym, to została przez nie uznana jako pełnowartościowe dzieło

polecane nawet studentom historii, prawa, administracji, politologii, stosunków międzynarodowych, a nawet tak niszowych kierunków studiów, jak międzynarodowy biznes, międzynarodowe stosunki gospodarcze czy międzynarodowa informacja.

► Michał Szreffel

Nation and History. Polish Historians from the Enlightenment to the Second World War, red. Peter Brock, John D. Stanley, Piotr J. Wróbel, University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, Toronto 2006, ss. 420.

Osiągnięcia historyków polskich – choć bez wątpienia istotne, gdyż kształtują poczucie jedności i tożsamości narodowej, bardzo często są nieznanne, niezauważane, a nawet ignorowane przez współczesnych badaczy z innych krajów, przez co powszechnie przyjęte stwierdzenie, że wszelkie zmiany w historiografii są zasługą historyków niemieckich, francuskich, włoskich i brytyjskich. Powodem tego zjawiska może być fakt, iż wiele ważnych dla naszych dziejów pionierskich prac polskich ba-

daczy nie doczekało się żadnego opracowania, bądź też publikacje te zostały sporządzone w niezbyt popularnym dla krajów anglojęzycznych języku polskim. Szukając rozwiązania tego problemu, troje kanadyjskich badaczy – Peter Brock i Piotr J. Wróbel z University of Toronto oraz John D. Stanley, przedstawiciel Government of Ontario, podjęło się zredagowania publikacji naukowej, której celem było przybliżenie badaczom pochodzącym z anglojęzycznych kręgów kulturowych czołowych postaci historiografii polskiej. Efektem tych prac jest wydana w 2006 r. w Toronto monografia zatytułowana *Nation and History. Polish Historians from the Enlightenment to the Second World War*.

W skład niniejszej publikacji wchodzi 24 biogramy historyków z nurtu historiografii polskiej w okresie od oświecenia do początku II wojny światowej. Wszyscy historycy omówieni w tym tomie urodzili się przed rokiem 1900. Jako że postaci, które przyczyniły się do rozwoju historiografii polskiej, było wiele, zdecydowano się na dokonanie pewnej selekcji, wybierając nie tylko najważniejsze z nich, lecz również takie, do działalności których istnieje odpowiednia baza źródłowa umożliwiająca opracowanie danego zagadnienia. I tak autorzy rozpoczynają dialog z historiografią światową przybliżeniem postaci czołowego polskiego oświeceniowca – Adama Naruszewicza, przez republikanina i nacjonalistę – Joachima Lelewela, pozytywistów – Józefa Szujskiego i Michała Bobrzyń-

skiego, modernistów – Szymona Askenazego i Marcelego Handelsmana, po historyków marksistowskich – Natalię Gąsiorowską-Grabowską, na Adamie Próchniku skończywszy. Niezwykle istotne jest to, że wszystkie biogramy napisane zostały w oparciu o szeroko rozumianą bazę źródłową zarówno polskojęzyczną, jak i angielską, niemiecką czy francuską. Dodać należy, że autorzy wykorzystali także źródła, takie jak dzienniki, pamiętniki, listy, czy też wspomnienia charakteryzowanych postaci, co z punktu widzenia recenzowanej publikacji jest z pewnością niezastąpionym źródłem informacji. Na pochwałę zasługuje także konstrukcja każdego z biogramów wchodzących w skład *Nation and History*. Celem autorów było bowiem nie tylko chronologiczne przedstawienie życia i działalności każdej z charakteryzowanych postaci, co zapewne miałyby charakter wyłącznie sprawozdawczy i przy dłuższej lekturze zaczęłyby nudzić czytelnika, lecz zrealizowanie tematu w sposób problemowy, z uwzględnieniem szerokich kontekstów historyczno-kulturowych, przeplatanych anegdotami i humorystycznymi opowiastkami dotyczącymi życia danego historyka. W ten oto sposób, poza wiedzą podstawową, taką jak chociażby data i miejsce urodzenia, otrzymujemy na łamach kilkunastu stron esencję z życia naukowego, politycznego i osobistego danego historyka, ujętą w przystępny i zrozumiały sposób. Autorzy nie unikają pytań, na które w trakcie

narracji szukają odpowiedzi. Jaka była wizja Polski Szujskiego? Czy Brückner był zagorzałym przeciwnikiem Rosji? W jakie idee wierzył Kutrzeba? W każdym z biogramów znajdziemy także informacje o tym, do czego dążyła dana postać i w jaki sposób próbowała realizować swoje cele. W skład niniejszej publikacji wchodzi także indeks z najważniejszymi datami z historii Polski – od prehistorii do upadku komunizmu w 1989 r., co każdemu anglojęzycznemu czytelnikowi może, choć w zarysie, przybliżyć historię naszego kraju.

Cel *Nation and History* jest jasny – przybliżenie anglojęzycznym uczonym czołowych postaci polskiej historiografii. Nic zatem dziwnego, że jego realizacji podjęło się trzech badaczy, którzy interesują się historią Polski. Warto zwrócić uwagę także na fakt, iż biogramy zostały sporządzone przez grono naukowców, w skład których wchodzi historycy z najlepszych polskich ośrodków uniwersyteckich – Krakowa, Warszawy, Torunia czy Lublina. Któż inny mógłby napisać lepszą monografię polskiego narodu, jak nie owa elita? Dodać należy, że choć z założenia owa publikacja skierowana jest do anglojęzycznego świata nauki, to bez wątpienia może być cenną lekturą także dla laika zarówno za granicą, jak i w Polsce. Dodatkowym atutem książki jest jej ekskluzywne wydanie.

Słabą stroną publikacji Petera Brocka, Johna D. Stanleya i Piotra J. Wróbla jest umieszczenie przypisów na końcu każdego z artykułów, przez co w trakcie

wnikliwego czytania zmuszeni jesteśmy do szukania źródła bądź komentarza autora kilka stron dalej, w gąszczu wszystkich przypisów. Można było uniknąć tego problemu poprzez lokowanie przypisów na bieżąco u dołu każdej strony. Choć wydanie *Nation and History* bez wątpienia należy uznać za eleganckie, to jak na książkę, której zadaniem jest uświadamianie światowym elitom naukowym roli i znaczenia działalności Polaków na rzecz historiografii, brakuje w niej jednej rzeczy. Chodzi mianowicie o materiał ilustracyjny, który mógłby stanowić ciekawe uzupełnienie owych 24 artykułów, zwłaszcza, że są one biogramami.

Podsumowując niniejsze rozważania należy uznać, że *Nation and History. Polish Historians from the Enlightenment to the Second World War* spełniła swoją rolę, gdyż jest to jedna z niewielu publikacji tego rodzaju w języku angielskim. Autorzy podjęli temat fundamentalny dla polskiej historiografii i zrealizowali go w sposób precyzyjny, opierając swoje badania na gruntownej analizie źródłowej, co stanowi o wysokim poziomie merytorycznym omawianej monografii. Bez wątpienia jest to cenna publikacja, dzięki której polska nauka zostanie dostrzeżona i doceniona na arenie międzynarodowej, i – jak zaznaczają jej twórcy – stanowi ona także punkt wyjścia do stworzenia kolejnych tego typu pozycji.

► Alicja Bartnicka